

Indianuppror i Mexico

Josephine Askegård

1994

Emiliano Zapata blev lurad i en fälla en vacker mexikansk dag 1919, av en rival säger legenden. Emiliano var allas *companero*, med sina vackra vita tänder, sin breda hatt och sin ståtliga mustasch fanns i hans hjärta plats för den lille mannen, indianen, nedtryckt sedan århundraden av spanjoren, amerikanen, den fete godsägaren. Sagorna om Zapata är många och vackra och vem vet, de flesta är säkert sanna också. Det finns många som väntar på att han en dag skall komma tillbaka på sin vita häst och befria folket ifrån det förtryck och den fattigdom som fortfarande är verkligheten för de fattiga i Mexico. Idag kan hans barnbarn skåda hur rebeller i Chiapas fattiga region som uppkallat sig efter honom "tar upp hans fallna mantel" och försöker genomföra en del av de drömmar som svävat över lägerdarna sedan dess. Världen häpnar och tjasas.

I rapporter ifrån Chiapas huvudstad San Christóbal hör vi berättelser om hur rebeller stormar stadshuset och genom de krossade fönstrena vräker bevisen på det institutionaliserade förtrycket ner på gatan. Protokoll över orättvisorna i form av ägardokument och fängelsedomar. "Beväpnade med machetes, och några med riktiga vapen, stal rebellerna medicin, mat och andra varor. De återvände sedan till sin hemby för att försvinna bland massorna och åter vara anonyma bönder", skriver en tidning.

Man frågar sig hur det kan komma sig att ett uppror kan få en sådan genomslagskraft över hela världen, och möta så ovanligt mycket sympati och stöd.

Bakgrunden ligger kanske inte enbart i en revolution vi ser i ett romantiskt töcken åttio år senare utan i den smutsiga verklighet som dagens fattiga innevånare, främst indianer naturligtvis, tvingas leva - och dö - i och som på ett gentlemannamässigt sätt förmåtts visas upp för omvärlden.

Den första januari i år trädde **NAFTA**-avtalet i kraft, och ett par timmar in på det nya året inleddes detta omtalade och uppskattade uppror. NAFTA-avtalet är ett frihandelsavtal mellan nordamerikas länder som skall underlätta och förbilliga handeln mellan Canada, USA och Mexico. President **Salinas** är ledare för **PRI** - *Partido Revolucionario Institucionalizado* (Det Revolutionärt Institutionella partiet) - som styrt Mexico sedan revolutionen och som vid valet för sex år sedan lyckades hålla sig kvar vid makten med hjälp av ett omfattande valfusk. Han har kämpat hårt och länge för detta avtal och för Mexicos plats som en jämställd handelspartner till de andra två rika länderna. Ur miljösynpunkt är detta avtal förmodligen rena katastrofen; alla hinder skall undanröjas för att underlätta ett fritt flöde av varor mellan syd och nord.

I de norra urbaniserade delarna av Mexico sägs avtalsplanerna ha väckt en viss entusiasm, det är dessa medelklass-stadsbor som regeringen har vänt sig till för att få stöd för sin politik. I de södra regionerna däremot, hos de redan nedtryckta bortglömda innevånare, livegna lantarbetare som knappt överlever på de smulor de lyckas slita sig till finns inget intresse för den rika världens "civilisation". Upprorsmännen kallar det för att "sälja mexikos själ till djävulen". I Chiapas som gränsar mot Guatemala bor 3,3 miljoner människor, mest indianer och minst tiotusen av dem flyktingar från Guatemala. Här produceras 59% av Mexikos energi, medan mindre än hälften av befolkningen har tillgång till rent vatten eller elektricitet, här produceras 80% av all olja, medan 60% av befolkningen lever under existensminimum. Mexicos största producent av proteiner ligger här i stora boskapsrancher, medan området har den största proteinbristen bland befolkningen. Andelen analfabeter i Chiapas är över 70%, och varje år dör 15 000 människor i sjukdomar som enkelt hade kunnat botas. Detta är klasskillnader i rena siffror. Man kan tillägga att rasismen är oerhörd och att indianerna behandlas och betraktas som djur, oförmögna till planering och tankekraft.

Självklart har regeringen spekulerat efter ledare, gärna utifrån, som styr denna okunniga hop av vildar; rebeller från Guatemala eller nordamerikanska terrorister. De chiapanska revolutionärerna som har tagit namnet **EZLN** - *Ejeretto Zapatista de Liberation Nacionel*, har förnekat varje styre utifrån och innifrån. De talar om ett folkligt uppror, stött av var och en som lever i deras fattiga verklighet, men välkomnar andra grupper som stöder deras sak att ansluta sig och bidra med sitt stöd. Deras krav är möjlighet att få tillgång mat, medicin, skolor och rent vatten, helt enkelt rättvisa. I ett uttalande säger de sig basera sina krav på den mexikanska författningen

som i artikel 39 säger: *"Den nationella suveräniteten är grundläggande förankrad i folket. All politisk kraft utgår från folket, och dess mål är att hjälpa folket. Folket har till evig tid en oavvislig rätt att förändra sin regeringsform"*. Denna författning kom till efter den mexikanska revolutionen men, menar Zapatisterna, har fortfarande inte uppfyllts. Och särskilt för indianerna i södra Mexico har inte mycket förändrats sedan författningen kom till efter revolutionen.

Den guatemalanska samordningen av maya-organisationer **COMG** - *Coordinadora de Organizaciones Mayas de Guatemala*, har gjort ett uttalande där man oroas över civilbefolkningens indragande i upproret. Man ser inte ett väpnat uppror som en sak som gagnar indianerna: *"Genom pressrapporteringen, internationellt och lokalt, knyts indianrörelserna i Mexico och lokalt till EZLNs väpnade uppror. Sådana påståenden komprometerar indianrörelsen som helhet, samtidigt som de indianska folkens kamp som väg prioriterar sin genom politiska och diplomatiska medel fredliga kamp för befrielse och sitt reella demokratiska och pluralistiska deltagande inom de nu befintliga stats- och regeringsstrukturerna. Som indiansk rörelse tar vi avstånd från väpnad kamp - den indianska kampen är fredlig"* Kommentarer från andra indianska organisationer förutsätter att EZLN är styrt av någon slags vänstergruppering.

Men en av Zapatistas ledare **"Kommendant Marcos"**, säger till den mexikanska tidningen "Proceso" (citerat i "Broderskap"): *"Vi har ingen uttalande ideologi. Vi är inte kommunister eller marxist-leninister. Vi har förenats för att det finns ett nationellt problem: bristen på frihet och demokrati"*. Brian Bamford i "International News" skriver också att det inte är en kommunistisk revolt, utan att den snarast har en anarkistisk grund. Han understryker Zapatisternas icke-intellektuella prägel, sin folkliga förankring och att någon huvudfigur över en enhetlig armé inte trätt fram.

Zapatisternas val av tidpunkt för sin offensiv var välvalt. Självklart finns kritiker till NAFTA-avtalet i hela avtalsområdet, kanadensiska medborgarrättsorganisationer har krävt att Canada skall ligga lågt tills konflikten i Mexico är löst, men det har säkert flera orsaker till att man är tveksam än Chiapas-regionens situation. Fattiga lantarbetare finns över hela Nordamerika, och att använda ett frihandelsavtal för att sätta förtrycket och rasismen mot de svarta i USAs södra delar eller indianerna i norra USAs och Canadas reservat under ekonomiska lagar är lätt att ifrågasätta. Därför blir det också en känslig fråga för entusiasterna. President Salinas sparkade sin inrikesminister i början av januari och tillsatte en kommission för att försöka finna en förhandlingslösning. Även om statens reaktion varit stark efter upproret, har rapporterna om civil repression varit förvånansvärt återhållsamma, detta utan att förneka att hundratals, kanske tusen indianer dödats under januari som en följd av sitt uppror och att invånare i byarna runt omkring huvudstaden trakasserats av militären. Men man kan jämföra med Vietnam, Irak eller Chile där hela byar och samhällen utplånats i jakten på upprorsmän och dess beskyddare. Mexico lever fortfarande på illusionen om ett styre som är ett resultat av det tidiga 1900-talets revolution. Den illusionen är bekväm för att inte dra på sig bojkotter från turister och fruktimportörer. Mexico vill inte avslöjas som den diktatur det är och det passar regeringen att skylla indianernas situation på privata godsägare i stället för ett system som staten håller under armarna och tjänar på. Det är ironiskt att det frihandelsavtal som nu hotar befolkningen i södra Mexico och som kanske är gnistan som fick det sedan årtal förberedda upproret att blossa upp, kanske blir ett världens öga som binder regeringens händer i deras möjligheter att slå ner detta uppror.

Det Anarkistiska Biblioteket

Josephine Askegård
Indianuppror i Mexico
1994

Tidningen Brand #1 1994

sv.anarchistlibraries.net